

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SLÆGTSGAARDEN

Udgivet af Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde

Nummer 37

Februar—Marts

1948

Gurre Slotsruin

Gurre! Hvem kender ikke Gurre og Sagnene, der spinder sig om Stedet? Kong Valdemar og Tovelille har levet i den danske Folkepoesi som en Del af vor Mentalitet, har spundet sig gennem Aarhundreder ved mundtlige Fortællinger fra Generation til Generation, har flyttet Gurre fra sit egentlige Hjemsted til andre Egne, har gennem Folkevisen sunget sig ind i Forfædres Hjerter og inspireret vore bedste og største Digtere til den fineste Poesi. Maaske allermest gribende i J. P. Jacobsens mægtige Linier: „Herre, ved du hvad du gjorde, da du Tove fra mig tog?“

Nu ligger Gurre Slotsruin gemt hen i Krog af den nordsjællandske Skov, ringe og uanselig blev den Stump tilbage, der bærer den direkte Forbindelse mellem Fortid og Nutid, men endnu rider Kong Valdemar sin Jagt i det danske Folkesind, maaske byttet om med en anden Valdemar og maaske et helt andet Sted end i Egnen om Gurre, men aldrig saa længe dansk Sprog æres, vil Folkemindet om ham og Tove dø.

J. P.

SLÆGTSGAARDEN

Udkommer hveranden Maaned

Redigeret af Jørgen Petersen.

Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde.

Kontor: Købmagergade 67-69, København K.
Kontoret aabent hver Dag fra Kl. 10-13. Tlf. Central 12738.

Alle Breve til Foreningen sendes til Kontoret,
Artikler til Bladet til Redaktøren.

Andet samt private Forespørgsler til Formanden.
Forespørgsler ang. Undersøgelser af enhver Art
bedes rettet til Slægtsgaards-Arkivet.

„Slægtsgaards-Arkivet“.

Adresse: Dansk Folkemindesamling, Kristiansgade 8,
København K. Tlf. Central 4444

Leder: Mag. art. Hans Ellekilde og Arkivar P. K. Hofmansen,
Arkivleder P. K. Hofmansen træffes personligt Tirsdag,
Onsdag og Fredag fra Kl. 14-16.

Landsbestyrelsen:

Civilingeniør, Gaardejer H. M. Markersen, R., Rødby,
(Formand).

Gdr. Jens Jensen, Sode pr. Hejsager (Næstformand).

Gdr. Jørgen Petersen, Thorsgaard, Gislinge.

Sognefoged, Gdr. N. Slemming, Hammelev pr. Grenaa.

Greve F. C. R. Scheel, Ryegaard pr. Kirke Saaby.

Parcl. Niels Larsen, Veddinge pr. Faarevejle.

Sognefoged, Gdr. Hans Pedersen, Holmegaard, Sanderum
pr. Odense.

Propr. Chr. Lybye, Haldborg pr. Skive.

Gdr. Ths. B. Thomsen, Ulstedlund pr. Ulsted.

Gdr., Sognefoged Grøntved, Mygdal pr. Hjørring.

Gdr. Johs. Grønbeck, Gudhjem, Bornholm.

Slægtsbog

**Slægtsbogen om Anders Hansen og Niels Andersen-
Slægterne**

En Slægtsbog efter Anders Hansen og gamle Niels Andersen fra Janderup paa Esbjergegnen er udkommet. Bogen er mest værd for Slægtens Medlemmer, men ogsaa Folk uden for Slægten vil have Udbytte af at læse Bogen.

Slægtsbogen er samlet sammen Stump for Stump, det er Lejlighedsarbejde, og den strækker sig over et Spand af Aar. Slægtsinteresserede vil kunne stifte Bekendtskab med, hvorledes Slægtstavlerne er samlet, og hvorledes Slægtsbogen er bygget op. Slægten er delt paa langs og tværs. Idéen er hentet fra Landkortet. — Længdedelingen kaldes Linie, og Tværdelingen kaldes Slægtled. Slægtsbogen er derfor let at orientere sig i, og tilmed da der findes et Oversigtskort over de gamle Slægter. Af Slægter, som findes paa Esbjergene, kan nævnes i Billum: Burgaardslægten. I Janderup den Olesenske, den Nielsenske og Jager Slægten. Fra Jegsmark er udgaaet to store Slægter: den Jacobsenske og den Nielsenske Slægt. Der er Medlemmer i Hjerting, Guldager, V. Nebel, Esbjerg og Fanø. Der findes Medlemmer spredt over hele Landet. Der findes ogsaa Medlemmer paa Island, i Canada, U.S.A. og Argentina. Det er en stor og vidtforgrenet Slægt.

Alle, der har Lyst til at læse Bogen, bør købe den i Tide, da det er et begrænset Antal, der haves til Raadighed.

Hedelund pr. Vrøgum.

Marius Jager Andersen.

Redaktør Jens A. Petersen:

Gamle danske Egetræsgaarde

*Alenbrede Egeplanker mellem Ege-
bindingsværk i de gamle Bulgaarde*

Fra min Barndom mindes jeg den gamle Højskolegaard i mit Hjemsovn i Jylland. Den laa ved Branddammen i Grønninghoved, hvor nu Sjølund Statsskolehjems nye Bygninger ligger, og den blev i sin Tid købt af nu afdøde Højskoleforstander Georg Himmelstrup, da han oprettede og byggede Skamlingsbankens Højskole. Den gamle Gaard er senere blevet kaldt for Himmelstrups Gaard, men dette Navn er temmelig misvisende.

Det er den ældste bulbyggede Gaard i Jylland, der er overflyttet til Frilandsmuseet i Lyngby ved København og saaledes bevaret fra den Undergang, der har ramt saa mange af vore gamle smukke Bulgaarde. Paa Dørhammeren — det vil sige den over Døren liggende svære Egebjælke — findes Aarstallet 1605, men Byggemaaden er meget ældre og kan gennem Fund og litterære Kilder følges helt tilbage til Middelalderen.

Maaske er det denne gamle Gaard fra mit Fødesogn, der har givet mig Interessen for de gamle Gaarde — eller maaske er det en anden gammel Gaard derhjemme, der har gjort det. Der laa nemlig ogsaa i Vejstruprød en gammel Bulgaard, den gamle Ravnske Slægtsgaard, der laa paa modsat Side af Vejen som den nuværende Gaard „Ravnminde“.

Min Far, der var født i Sognet 1854, kunde ogsaa huske den gamle Sjølundgaard vest for Landevejen lige overfor den nuværende Sjølundgaard. Han holdt af at fortælle om de gamle Gaarde og Livet, som det formede sig i hans Barndom og tidligste Ungdom, og han holdt af at fortælle, hvad hans Far havde oplevet i Sognet, saaledes at over Hundrede Aars Landsbyliv blev levendegjort for mig, naar min Far i de mørke Vinteraftener fortalte, netop som han kunde fortælle. Han forstod Fortællerens Kunst og kunde med Ord og Stemmeføring gengive de gamle Bønder og deres Husfolk. Jeg har aldrig mødt nogen, der kunde fortælle som han.

De gamle Gaarde har en rig Historie. Sammenholder man, hvad de kan berette, faar man et stort Omraade af vor Fortid klarlagt.

I Stege nævnes saaledes 1491 en Gaard, som er bulbygget, og 1466 faar Graabrødrene i København en Gaard, Hus og Jord ved Bent Krabbes Gaard, som Bulstuerne nu staar paa. 1462 omtales en Bulstue i Kalundborg, og et Dokument fra 1420 nævner i Odense et Bulhus.

Disse Eksempler, der er tilstrækkelige til at vise, at Bulhusene har været almindelige, fører os ikke længere tilbage end til Begyndelsen af det 15. Aarhundrede. Sandsynligvis er dog flere Træhuse, der omtales i Kilder fra Begyndelsen af det 12. Aarhundrede, ogsaa Bulhuse. I hvert Fald afbildes paa Bayeuxtapetet Huse, der kun kan opfattes som Bulhuskonstruktioner, og dette Tæppe er udført kort efter Normannernes Erobring af England 1068.

Ved Nationalmusæets Udgravninger af den i en Mose byggede Herregaard Borrhjelm, der blev ødelagt omkring Aar 1400, er der fundet flere svære Ege-Bulplanker, og en Bulvæg i Gaasetaarnet, der maa være blevet anbragt paa sin nuværende Plads omkring 1350, men som ved sin Opsætning efter Plankernes Tilstand at dømme maa have været ca. 200 Aar gamle, da de anbragtes i Taarnet, er det ældste bevarede Bultømmer, man kender i Danmark.

(Fortættets Omslagets Side 4)

SLÆGTSGAARDEN

Medlemsblad for Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde

Nr. 37

FEBRUAR — MARTS

1948

FORENINGEN

Som det af omstaaende Referat vil ses, har Bestyrelsen og Arkivudvalget holdt Møde. Ikke faa Punkter blev forhandlet, og blandt disse nogle, der er af stor Betydning for Foreningen. Herunder kan f. Eks. nævnes, at Forslagene til Lovændringer blev vedtagne, og af disse noget saa vitalt som Grænsen for det Aaremaal, der kræves for Medlemsskab. I de første Vedtægter fastsattes 100 Aar, dette har dog været fortolket ret frit, idet man har hævdet, at 3. Generation burde være tilstrækkeligt, nu er man gaaet et Skridt videre, nemlig til at foreslaa 50 Aar. Et Medlem af Bestyrelsen har, som man vil se, taget Forbehold, og det bliver nu Repræsentanterne, der skal endelig afgøre Spørgsmaalet. — Uden personlig at tage Stilling skal bemærkes, at det nu een Gang ikke er Foreningens Mening at gøre den til noget „fornemt“ eller eksklusivt, kun at søge Slægtsfølelsen og den herunder grundbærende Samfølelse med det gamle Hjem, hvorfra Slægten er udgaaet, saa levende, at Forbindelsen ikke slipper, derved kan opnaas en aldrig svigtende Forstaaelse mellem dem, der blev, og de, der fik Hjem andet Sted.

Ligeledes enedes man om at henstille til Landsningsudvalget for Lovændring om Arveregler at stille alle Ejendomme lige med Hensyn til testatorisk Ret. Hidtil har det været saadan, at almindelige Gaardes Ejere havde den Ret at kunne, til en vis Grad, favorisere en enkelt Arving for saaledes at bevare Hjemmet i Slægten, denne Ret gjaldt ikke for Sædegaarde, Husmandshjem eller for Sønderjylland, en Urimelighed, man ikke finder bør fortsætte.

Som det vil være de fra sidste Aar i Aarhus mødte Repræsentanter bekendt, vedtog man der at afholde næste Aars Repræsentantskabsmøde i Odense, og Formanden havde i den Forbindelse opfordret vort fynske Bestyrelsesmedlem, Sognefoged Hans Pedersen, om at forberede Mødet, bl. a. at undersøge, om der i denne Forbindelse kunde afholdes en Udflygt til historisk betydende Steder. Hans Pedersen mente dog ikke, at der kunde blive tilstrækkelig Tilslutning hertil, medens han let kunde skaffe Lokaler til selve Mødet. Imidlertid fremkom saa Jens Jensen, Soed, med en Invitation til Sønderjylland, saaledes at man afholdt Repræsentantskabsmødet i Aabenraa og indkvarterede de mødte Deltagere hos Foreningens Medlemmer dernede. Dette generøse Tilbud modtoges med Glæde, ikke mindst fordi det er det første Forsøg paa at

skabe en Forbindelse mellem de forskellige Landdeles Medlemmer, der ofte har været fremsat Ønske om her i Bladet, ikke mindst af Sognefoged N. Slemming, der i en Artikel stærkt har opfordret til saadanne Besøg.

Bestyrelsen enedes derfor om at udskyde Mødet i Odense til næste Aar og tage mod det sønderjydske Tilbud. Der vil saa i Forbindelse med Mødet blive afholdt Udflygt samt afsluttet med et Møde, hvor vi haaber, Forfatteren Salomon Frifeldt vil være Taler.

Men skal Repræsentantskabsmødet blive det, der nu en Gang er Meningen med disse, maa Lokalforeningerne sørge for at faa Orden i sine Sager, faa valgt Repræsentanter og faa disse anmeldt i god Tid. Man valgte at sætte Tiden for Mødet til Tiden mellem 23.-30. Maj, da denne Tid skønnes ikke alene at være den smukkeste, men ogsaa at Travlheden endnu ikke er større, end man med god Vilje kan afse de Dage. Der bør blive et saa stort Fremmøde, som vi kan præstere, saavel for Foreningens Skyld som for den venlige Indbydelse. At det vil blive en uforglemmelig Tur behøver man næppe at bemærke.

I denne Forbindelse kan nævnes, at Formanden meget stærkt opfordrede til at faa valgt Tillidsmænd i alle Sogne Landet over. Dette har ofte været fremhævet som en absolut Nødvendighed for Foreningens Fremtid og skal gøres igen. Endnu har vi kun som Medlemmer under Halvparten af dem, der burde være med og sikkert ogsaa gerne vilde blive Medlem, men kun gennem den Paavirkning, der kan gøres fra et interesseret Medlem, kan vi naa vort Maal. Da vi startede Foreningen, sendtes der „Agenter“ ud, det var vel da nødvendigt for i det hele at komme i Gang? — men alt for mange Tilfælde viste, at der da var lovet Ting, som Foreningen aldrig kunde eller havde tænkt at ville give Medlemmerne, ligesom den, der tegnede, kun vidste alt for lidt om Maalet. Dette kan den enkelte gøre, om han vil, og det bør være ham en kær Pligt at gøre det. Ved Henvendelse til Kontoret i København kan man faa Indmeldelseslister og andre Papirer til dette Brug, og skal vi saa ikke give hinanden Haand paa, at nu tager vi fat? Kunde vi faa Stykker for 6 Aar siden, ved Dams Hjælp, sætte det hele i Gang, kan ogsaa 4-5000 interesserede Medlemmer fordoble Medlemsantallet!

Er det et Ord?

J. P.

Udskrift

af Forhandlingsprotokollen for Slægtsgaardsforeningen

Aar 1948 den 28. Januar, Kl. 10 Form., afholdtes paa Foreningens Kontor Møde i Udvalget vedr. Ændringer af Foreningens Vedtægter. Udvalgets Medlemmer, Markersen, Lybye og Hesselbjerg, var mødt.

Formanden fremlagde et Udkast til nye Vedtægter, der blev gennemgaaet.

Vedr. Udkastets § 1. Der var Enighed om Udkastet, efter at der var foretaget enkelte sproglige Ændringer.

Vedr. § 2 Stk. 1. Markersen og Hesselbjerg var enige om Udkastet. Lybye vilde reservere sig sin Stilling m. H. t. Spørgsmaalet om, hvorvidt der skulde kræves 100 eller kun 50 Aar.

Vedr. § 2 Stk. 2. Hesselbjerg holdt paa, at 1. Sidelinie som Regel skulde være Grænsen ved Familieoverdragelser. Markersen og Lybye var stemt for tillige at medtage 2. Sidelinie.

Vedr. § 2 Stk. 3-5 var der Enighed om Udkastet. Ligeledes vedr. §§ 3, 4, 5, 6, 7, 8 og 9.

Mødet sluttet.

H. M. Markersen. Chr. Lybye. M. Hesselbjerg.

Aar 1948 den 28. Januar Kl 13 afholdtes paa Foreningens Kontor Møde i Udvalget for økonomisk og lovgivningsmæssig Indsats.

Mødt var Formanden, J. Jensen, Jørgen Petersen, medens Cederfeld de Simonsen havde meldt Forfald, og N. Larsen ikke var mødt. Endv. var mødt Sekretæren for Udvalget M. Hesselbjerg.

1. Vedr. Jordlovsforslaget. Da der ventes fremsat et nyt Forslag fra Regeringens Side, udsattes Behandlingen af Spørgsmaalet, indtil dette foreligger.

2. Vedr. Arvelovsforslaget. Det vedtoges at indstille til Bestyrelsen, at der paa Mødet den 29. ds. vedtages at rette følgende Udtalelse til Landstingets Udvalg vedr. Arvelovsforslaget:

„I Anledning af den forestaaende Ændring af Arvelovgivningens ønsker Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde, der har Medlemmer baade blandt Ejere af store, middelstore og smaa Landejendomme, at udtale, at Foreningen anser det for at være af Betydning, at den Ret, der ifølge gældende Lovgivning tilkommer Gaardejere og Statshusmænd til ved Testamente at tillægge en Arving Ejendommen til moderat Pris, gælder for Ejere af alle Slægtsejendomme, altsaa ogsaa Sædegaarde, Husmandsbrug og Landejendomme i Sønderjylland. Man henstiller derfor, at Reglerne udvides til ogsaa at omfatte disse, idet man skal tilføje, at man intet kan have imod, at dette sker paa den Maade, at Reglerne udvides til at omfatte alle Ejere af Landejendomme i Landet“.

3. Vedr. Ejendomsskatterne. Udvalget var enig om, at det var ønskeligt at faa nogle Eksempler for Ejendomsskatter paa Slægtsejendomme for ca. 50 Aar siden, men man var klar over, at dette Aar først og fremmest skal bruges til at faa Organisationen i Orden og derefter faa udarbejdet en statistisk Oversigt over Slægtsejendomme.

4. Man drøftede Muligheden for Medlemskab for Ejere af sydslesvigske Slægtsejendomme, og Udval-

get var enigt om, at saadanne kan blive Medlemmer, men kun passive Medlemmer.

Mødet sluttet.

H. M. Markersen, Jens Jensen, Soed.
Jørgen Petersen.

Aar 1948 den 28. Januar Kl. 15 afholdtes paa Foreningens Kontor Møde i Arkivudvalget. Mødt var Formanden J. Jensen, Kassereren H. Ellekilde og Sekretæren M. Hesselbjerg, medens de andre Medlemmer havde meldt Forfald. Endvidere var mødt Arkivleder Hofmansen.

1. Regnskabet. Ellekilde fremlagde et Regnskab, der balancerede med 6320 Kr. 51 Øre og udviste Bankbeholdning 43 Kr. 47 Øre samt Kontant 91 Kr. 24 Øre, ialt 134 Kr. 71 Øre.

2. Beretning. Hofmansen oplyste, at der i Regnskabsaaret 1./1.-31./12. 1947 var foretaget udskrevet, afskrevet og udsendt 328 Stk. Folketællingslister. Udskrevet og til Afskrivning den 1. ds. 47 Stk., sendt til Udskrivning 45 Stk. Udgifterne ved de 328 første Undersøgelser andrager 1498 Kr. 35 Øre eller 4 Kr. 52 Øre pr. Stk. Af store Undersøgelser var udsendt i 1947 21 Stk. til en samlet Sum af 1575 Kr. 65 Øre. Under Arbejde den 1. ds. 15 Stk. til et samlet Beløb af 1175 Kr. Bestilte, men ikke sat i Gang 5 Stk. til samlet Beløb 890 Kr.

Antallet af udsendte Breve i 1947 andrager 585 Breve ialt, heraf 257 med individuelt Indhold og 328 Følgeskrivelser til udsendte Undersøgelser.

3. Forholdet mellem Arkivet og Medlemsbladet. Hofmansen bemærkede, at Arbejdet med Arkivet var stærkt stigende, og at det derfor vilde blive meget begrænset, hvad han kunde udrette m. H. t. Bladet.

4. Valg af Arkivudvalg. Det vedtoges at indstille til Bestyrelsen, at der valgtes 1. J. Jensen, Soed. 2. H. Ellekilde. 3. Kontorchef i Stednavneudvalget Gunnar Knudsen. 4. Dr. phil. A. Fabritius. 5. Forfatteren Salomon Frifelt. 6. Arkivar, cand. mag. Gunnar Olsen, Landsarkivet, København.

Hesselbjerg bemærkede, at han ikke ønskede Genvalg, hvis Arkivudvalget ikke fik nogen Indflydelse paa og Ansvar for det historiske Stof i Bladet, enten ved Deltagelse i et Redaktionsudvalg eller i Redaktionen.

5. Repræsentantskabsmødet i Odense i Maj. Saafremt der ønskes et historisk Foredrag paa Mødet, vilde Ellekilde foreslaa Forfatteren Salomon Frifelt.

Mødet sluttet.

Hans Ellekilde. M. Hesselbjerg. Jens Jensen, Soed.

Aar 1948 den 29. Januar, Kl. 10 Form., afholdtes i Nationalmuseets Restaurant, København, Bestyrelsesmøde. Medlemmerne af Bestyrelsen var mødt med Undtagelse af Gaardejer Grønbeck og Greve Scheel. Endvidere var mødt Revisor Foged, Kontorleder Nielsen og Sagfører Hesselbjerg.

Formanden bød velkommen og opfordrede Medlemmerne af Bestyrelsen og Udvalg til rettidigt at melde Afbud, naar de var forhindret i at deltage i et berammet Møde, for at Suppleanten kunde indkaldes.

ad 1. Foreningens Økonomi. Kontorleder Nielsen oplyste, at der til Dato var udsendt 1000 Opkrævninger paa Kontingentet, og at der var indgaaet paa disse ca. 8800 Kr. Revisor Foged frem-

lagde Regnskab for Aaret 1947. (Findes Side 4 i dette Numer af Bladet).

Regnskabet godkendtes.

ad 2. Foreningsbladet. Formanden oplyste, at han havde forhandlet med nogle Bogforlag om Overtagelse af Trykning af Bladet i Forbindelse med Forpagtning af Annonceplads i dette, men dette havde foreløbig ikke givet noget Resultat.

Man var enig om at fortsætte som hidtil. Medlemmerne opfordredes til at virke for Annoncetegning hos deres Forbindelser.

ad 3. Økonomisk-politisk Arbejde. Bestyrelsen blev gjort bekendt med det paa Udvalgs-mødet i Gaar passerede og vedtagne.

Bestyrelsen var enig i, at den af Udvalget formulerede Henvendelse til Landstingsudvalget indsendes til dette.

Med Hensyn til Jordlovsforslaget, der var fremsat i Folketinget i Gaar, var der Enighed om, at der ikke i Øjeblikket kunde tages Stilling til Spørgsmaalet. Det blev overladt til Udvalget eventuelt at fremsætte en Udtalelse til Rigsdagen herom.

Med Hensyn til Ejendomsskatterne sluttede Bestyrelsen sig til Udvalgets Vedtagelse.

Bestyrelsen var ligeledes enig med Udvalget m. H. t. eventuelle Medlemmer i Sydslesvig.

4. Repræsentantskabsmødet. Jens Jensen stillede det Forslag, at man ændrede Mødestedet fra Odense til Aabenraa. Medlemmerne i Sønderjylland vilde sikkert gerne paatage sig at huse Repræsentanterne og befordre disse til en Udflugt til Grønsen og Dybbøl. Med Udflugten kunde forbindes et Foredrag, og han vilde i saa Fald foreslaa Forfatteren Salomon Frifelt som Taler. Bestyrelsen gik ind for at holde Mødet i Sønderjylland og udsætte Mødet i Odense til næste Aar, da der var mange Grunde til at holde Mødet i Sønderjylland, hvor der ikke tidligere har været Repræsentantskabsmøde.

Det blev overladt J. Jensen at undersøge Muligheden for at holde Mødet i Ugen 23.-30. Maj og udarbejde Forslag til Program m. m.

5. Slægtsgaardsarkivet. Sagfører Hesselbjerg oplæste, hvad der var tilført Protokollen vedr. Arkivudvalgets Møde i Gaar.

Foruden de foreslaaede 6 Medlemmer til Arkivudvalget blev foreslaaet Jørgen Petersen, og disse 7 valgtes.

Sagfører Hesselbjerg gik efter Opfordring med til foreløbig at forblive i Arkivudvalget, men med det Forbehold, som han havde taget paa Udvalgs-mødet i Gaar.

Det bemærkedes, at Nr. 3 og 6 ikke var spurgt, om de vilde modtage Valg. Sekretæren anmodedes om at tilskrive dem herom.

Magister Ellekilde forelagde til Drøftelse et Udkast til et Andragende om Statsstøtte til Arkivet. Dette blev overgivet Formanden til Gennemsyn og Overvejelse.

Ellekilde vilde anmode om, at Tilskudet til Arkivet forhøjedes med 600 Kr. til 6000 Kr. aarligt.

Formanden bemærkede, at Spørgsmaalet ikke kunde afgøres i Øjeblikket, men vilde blive taget under Overvejelse senere paa Aaret.

6. Ændringerne i Lovene. Vedr. Udkastets § 1. Hofmansen foreslog, at Stk. a 2. Stk. affattes saaledes:

Til Fremme af Kendskabet til Slægtsgaardens Historie er der af Foreningen oprettet et Slægts-gaardsarkiv, der foruden efterhaanden at indsamle og opbevare saa meget historisk Stof af slægtshisto-

risk Art som muligt ogsaa paatager sig slægtshistoriske Undersøgelser for Medlemmerne.

Dette Ændringsforslag vedtoges.

Vedr. § 2-9. Disse vedtoges i den foreliggende Form.

7. Eventuelt. Jens Jensen foreslog, at man søgte hen til at faa udarbejdet et personalhistorisk Kartotek over Bestyrelsen og Repræsentanterne.

Mødet hævet.

H. M. Markersen. Chr. Lybye. Niels Larsen.
Jørgen Petersen. H. Pedersen. N. Slemming.
H. Grøntved.

Kongeborg og Lensmandssæde

Rugaard ligger to Mil nordvest for Odense ved den gamle Middelfart-Odense Landevej. Gaarden ligger endnu paa samme Plet, hvor den har ligget i Aarhundreder, omgivet af høje Bakker og omflydt af Stavisaaens Vande. Fra Bakkerne har man en smuk Udsigt over Kattegat til Jyllands Kyst. Den nuværende Hovedbygning er ikke af ældre Dato, men opført i 1870-erne i nederlandsk Renæssancestil. Til Gaarden hører ca. 500 Tdr. Land med godt 40 Tdr. Hartkorn.

Rugaards Historie er meget interessant. Allerede i det 14. Aarhundrede var den en betydelig kongelig Forlening, og 1398 gav Dronning Margrethe Lenet i Pant for 2000 Mark til Berneke Skinkel, der var en af den Tids mægtigste Mænd. Foruden at være Lensmand paa Hinds-gavl ejede han Iversnæs (det nuværende Wedellsborg), Enggaard (Dallund) og anlagde paa ryddet Skovjord baade Langesø og Dallund. Han raadede saaledes over næsten hele det nordvestlige Fyn.

Rugaard Len blev senere indløst af Kronen, og Gaarden var Sæde for Lensmanden.

Hans Arving var Landets rigeste Brud

Berneke Skinkels Sønnedatter Hilleborg var eneste Arving til Rugaards Pantelen og forskellige store Godseer. Hun blev trolovet med Knud Gyldenstjerne, hvem Dronning Dortha skal have været forelsket i, hvis man da ellers skal tro Sagnet. Efter Kong Christoffer af Bayerns Død skulde det have været hendes Hensigt at ægte ham og gøre ham til Danmarks Konge. Han faar Ord for at have udmærket sig ved „sit Aasyns og sit Legems Skønhed“. Da Rigets Raad imidlertid ikke var velvilligt stemt for en Adelsmand paa Tronen, fik man efter noget Besvær Grev Christian af Oldenborg til at modtage Valget som Konge. Moderne Historikere er dog ikke tilbøjelig til at tro paa Sagnets Paa-lidelighed, men kalder det hele for løs Gætteværk.

At Knud Gyldenstjerne blev gift med Hilleborg Skinkel er derimod en Kendsgerning. Den unge Dame skal have været en af Landets rigeste Brude, og han paa sin Side var en meget rig og anset Mand, der var blevet slaaet til Ridder ved Christoffer af Bayerns Kroning, og senere var han blevet Medlem af Rigsraadet. Han døde allerede 1467.

I lang Tid var Rugaard som sagt Sæde for de kongelige Lensmænd i Rugaard Len, og 1662, da

Lenene ophævedes, og Amtsinndelingen indførtes, blev Gaarden et Par Aar Bolig for Amtmanden over Rugaard Amt.

Amtmandens Løn var kun 200 Daler aarligt

Jørgen Kaas var den sidste Lensmand og Befalingsmand paa Rugaard, og den første Amtmand. Men det var en sørgelig Forandring, eftersom hans Indtægter blev slemt formindskede. Amtmandsgagen var den mindste i Landet og skal kun have udgjort 200 Rigsdaler aarligt.

„Hvor dygtig han var som Amtmand, kan jeg ikke afgøre“, siger Historikeren Vedel Simonsen, „men for 200 Rigsdaler om Aaret kan man ikke stille større Fordringer til en Amtmand“.

Jørgen Kaas har maaske heller ikke gjort sig fortjent til mere end de 200 Rigsdaler, hvis man skal tage hans Kløgt paa Maalestok, thi efter Beretningerne at dømme var det smaat bevendt med den.

Der fortælles saaledes, at naar Bønderne havde Hovarbejde med at save Brænde, og de saa ham komme, saa vendte de Saven, saa den vendte Rygen af Saven nedad og Savtænderne opad, og naar han saa spurgte, hvorfor Arbejdet skred saa langsomt, svarede de, at Savbladet ikke vilde bide, før det blev smurt med en Kande Brændevin eller to. Bønderne fik saa Brændevinen, og Amtmanden undrede sig meget over, at Brændevinen havde saa stor en Magt over Jernet.

Han havde ogsaa sin egen Maade at forhindre Frugttyverier paa. Da Hovbønderne ofte plyndrede Frugttræerne paa en Holm lige udenfor den egentlige Have, lod han samtlige derværende Frugttræer rydde. Saa var det for bestandig forbi med Frugttyverierne.

Præsten blev pisket ned af Prædikestolen

Allerede i Aaret 1665 blev Amtet skilt fra Gaarden, og Rugaard blev solgt til Grev Frederik Wedell, en halvgal Herremand, om hvem det fortælles, at han var stolt og fornem, at han hver Dag lod 12 Trompetere blæse, naar han satte sig tilbords, og naar han forlod Bordet.

Engang lod han uden videre en af sine undergivne kagstryge af Skarpretteren, hvad der indbragte ham en Irettesættelse fra Kongen, men endnu værre gik det ham dog, da han kom i Strid med sin Sognepræst og lod ham piske ned af Prædikestolen. Sagen gik til Højesteret, og til Herremandens ubeskrivelige Ærgrelse blev han dømt til at betale Præsten 2000 Rigsdaler i Skadeserstatning foruden en Bøde paa 500 Rigsdaler.

Efter Frederik Wedells Død 1705 blev Rugaard igen Krongods og udlagt til Rytter-Distrikt. Hovedbygningen var paa det Tidspunkt en forfalden Kasse med raadent Tømmer og hullet Tag. Den har formodentlig en Tid gjort Tjeneste som Officersbolig.

I 1764 gik Gaarden atter ud af Kronens Eje og solgtes til Stiftamtmanden over Fyns Stift, Gehejmeraad Carl Juel til Taasinge. Nogle Aar efter begyndte Bortsalget af det underliggende Gods, og Rugaard er efterhaanden blevet stærkt formindsket i Areal.

Jens A. Petersen.

Foreningens Driftsregnskab

1. Januar—31. December 1947.

	Regnskab	Budget
Indtægter		
Indgaaet Kontingent	27.316,00	27.000,00
Tilskud til Bladet	461,00	5.000,00
- - Foreningen	500,00	0,00
Annonceindtægt	688,75	3.000,00
	<u>28.965,75</u>	<u>35.000,00</u>
Udgifter		
Tryksager & Kontorartikler	458,06	1.200,00
Porto	2.659,04	
- Refunderet	1.957,30	701,74
Gager:		
Kontorleder	4.500,00	3.600,00
Sekretæren	0,00	2.400,00
Ekstra Hjælp	260,00	0,00
Juridisk Konsulent	500,00	500,00
Revisor	500,00	500,00
Husleje, Telefon, Rengøring og Varme	1.789,72	1.800,00
Rejse- og Mødeudgifter, Annoncer	2.496,21	3.000,00
Renter	27,04	100,00
Diverse	278,00	300,00
Afskrivning paa Inventar	69,50	0,00
Medlemsbladet (12.890,71):		
Trykning af 8 Numre	7.014,55	9.000,00
Forsendelse (—Godtg. 652,19) ..	3.241,81	2.700,00
Redaktionshonorar	1.500,00	1.500,00
Klicheer & Artikler	987,35	1.200,00
Annonceprovision	147,00	0,00
Arkivet:		
Arkivleder P. K. Hofmansen ..	250,00	0,00
Magister Ellekilde	5.400,00	5.400,00
	<u>30.066,90</u>	<u>34.400,00</u>
Underskud/Overskud	1.101,15	600,00
	<u>28.965,75</u>	<u>35.000,00</u>

STATUS

pr. 31. December 1947.

Aktiver	
Kassebeholdning	300,00
Privatbanken	1.287,64
Postgiro 83142	48,77
Slægtsbøger	800,00
Inventar	330,50
Forudbetalt Leje (15/4 1948)	437,50
Tilgodehavende fra Kaution	137,25
	<u>3.341,66</u>
Passiver	
Skyldige Omkostninger	256,18
Holbæk Amts Venstreblad	803,75
Skyldigt Revisionshonorar for 1947	500,00
Forudbetalte Kontingenter	10,00
Kapital-Konto:	
Saldo den 1. Januar 1947	2.872,88
Underskud	1.101,15
	<u>1.771,73</u>
	<u>3.341,66</u>

Ovenstaaende Driftsregnskab og Status er udarbejdet paa Grundlag af det for Foreningen førte Bogholderi, som vi har revideret.

København, den 28. Januar 1948.

Bent Watt Boolsen,
Revisor,

K. Foged,
statsaut. Revisor.

JENS MARK

BOGHVEDEGRYN PAA HAANDKVÆRN

I en Tid, hvor det er smaat med mange Næringsmidler, er der Grund til at minde om, at Grød for et Par Menneskealdre siden var et af de vigtigste Næringsmidler, og der er maaske Grund til at tænke paa, om vi ikke igen burde sætte Grød lidt tiere paa Bordet. Boghvedegrød er mange Steder næsten ukendt, Boghvede dyrkes ikke i stort Omfang, medens den tidligere dyrkes over hele Landet.

For 2-3 Generationer tilbage dyrkedes Boghveden af saa godt som alle Ejendomsbesiddere paa den magre Jord, særlig i Vestjylland, og den kunde under gunstige Vejrforhold give et stort Kornudbytte, men Halmen var et daarligt og stift Foder.

Boghveden taalte ingen Nattefrost, hvorfor det var af største Vigtighed at vælge den rette Saatid. Boghveden havde tre Maaneders Voksetid fra Sæd til Høst, derfor skulde den gerne saas, saa snart man om Foraaret var klar over, at Nattefrosten vilde være ophørt, naar de spæde Spirer skød frem af Jorden. Det var galt, hvis de spæde Spirer i Foraaret fik Frost, men for Kærnesætningens Skyld var det tillige en absolut Betingelse, at Planten ikke blev udsat for Nattefrost i Efteraaret.

Ikke mindst for Avlen af Boghvede betød det noget, at de gamle Bønder havde Forstand paa af Dyrenes Færd og Naturens forskellige Tilkendegivelser at tage Varsel af, hvilket Vejr Dagen, Morgendagen, ja hele Aaret vilde give.

Slog Boghveden fejl, kunde det let betyde en Katastrofe baade for Mennesker og Dyr i Hjemmet. Til Saabed gav man som oftest Boghveden første Plads i Sædskiftet, efter at Jorden i nogle Aar havde hvilet, enten i helt urørt Stand eller som Brak.

Naar Bonden om Høsten skulde bedømme, om Boghveden var tjenlig til Afmejning, lod han Blikket gaa hen over Agrene. Hvis det samlede Indtryk af Boghvedemarkens Farve var som en „Højlemave“, da skulde man straks begynde at høste. Høstkarlen med Le og Høstpinde kom igang, ledsaget af en Opriver og en Samler. Afgrøden blev nemlig straks samlet sammen i Knipper uden Baand paa Marken, hvor Boghveden henlaa til „Vejrning“.

Knipperne skulde da formes saaledes, at Toppen af Afgrøden fra alle Sider vendte ind imod Midten af Knippen, og Toppen skulde helst hædde imod Nord, da Solvarmen ellers vilde virke for stærkt modnende, saaledes at Kærnen blev „klemt“. Kærnen var nemlig paa det Tidspunkt kun halvmoden og kunde ved halvvejs at ligge i Dvale i den frie Luft samle den fornødne Tilførsel fra det endnu saftige Straa.

Hvis Høsten blev udsat, til Stængelen var omtrent saftfri, da faldt Kornet af under Mejningen.

Efter at de velformede Knipper havde ligget en Tid til Vejrning, blev Knipperne med et Greb lagt sammen i Rader med Undersiden opad. Hvis Vejret var gunstigt, var Afgrøden efter faa Dage tjen-

lig til Hjemkørsel, men især Læsningen maatte foregaa med stor Forsigtighed, da Kærnen meget let faldt af. Tærskningen foregik med Plejl om Vinteren.

Tærskemanden maatte færdes i Laden med Tøjsko for at undgaa at knuse de skøre Boghvedekorn under Bearbejdningen. Logulvet, der bestod af stampet Ler, skulde fejes omhyggeligt med „Revinglimen“, inden Arbejdet begyndte, da det Sand, som var i Leret, jo kunde virke generende, naar det kom imellem Boghvedekornene, og man senere paa Aaret gjorde sig til Gode med den ellers saa lækre Boghvedegrød.

Rensningen foregik med Kasteskovl og Haandsold, hvorefter de „forreste“ Korn, altsaa det bedste og tungeste, gik ind til Husmoderen og Haandkværnen.

En saadan Haandkværn er af meget solid Konstruktion. Hver Pind er af Egetræ, og Stenene er rinske Sten. Kværnen er bygget i passende Højde til, at den trækkes i behagelig oprejst Stilling, og den bestaar bl. a. af „Kæren“ (Stenlejet), „Koff“ (Kornbeholderen), „Bing“ (aabne Nedløbstude), „Sej’li“ (hvorpaa den øverste Sten hviler). Stenene er indstillelige, „Skuff“ (Kassen, hvori Grynene flyder ud fra Kværnen) og et Haandsving m. m.

Husmoderen forstod den Kunst at lave Boghvedegrøn, og et af de halvvoxne Børn trak i Almindelighed Kværnen. Efter at Kornet første Gang var gaaet let over Kværnen, blev „Temsen“ taget i Brug — et meget fint Sold til at skille Melet fra. Grynene gik over Kværnen gentagne Gange, indtil de fleste af Skallerne var knuste, hvorefter man igen med „Temsen“ fraskilte Melet.

Nu kom „æ Drøwtrow“ igang — et ca. 1 Meter langt og ½ Meter bredt skaalformet Trug af Træ. En Del af Massen gik over i æ Drøwtrow, hvor den egentlige Rensning foregik, hvorefter Skallerne ved Viftning med Indholdet op i Luften paa Grund af Lufttrykket ved Tilbagefaldet i Truget fløj fremefter, da Skallerne var meget lettere end Grynene. God Øvelse og godt Haandelag forredes til dette Arbejde, og Husmoderens Færdighed i at fremstille fine Boghvedegrøn var som Regel meget større end Mandens.

Skallerne gik ud til den gamle So, og det var i Virkeligheden et ringe Foder, da Næringsværdien var ringe, hvorimod „æ Slæv“, der var en Blanding af Skal, lidt Gryn og Mel, blev brugt til Fedegrisen.

De hvide, gode Gryn blev oplagret paa Stuehusets Loft, hvor Husmoderen havde let Adgang til Beholdningen, naar der skulde koges Boghvedegrød (Bogedgrød). Her havde man en god Madreserve, og det er et Spørgsmaal, om vi ikke igen skal skænke den sunde og nærende Boghvedegrød noget større Interesse, end der er vist den de sidste Par Tiaar!

I Afhandlingen „Ryttergodsbonder“ („Svendborg Amt“ 1929-30) søgte vi — ud fra de Oplysninger, som Indberetninger, Jordebøger og andre Arkivalier kan give — at danne os et Billede af Bøndernes Forhold her paa Nyborgeggen i Aarene omkring 1700, især de ydre Forhold, som f. Eks. Gaardenes Bygninger, Besætninger, Udsæden, de økonomiske Omstændigheder o. l.

Vi vil nu prøve at gaa et Skridt videre, se at komme indenfor Dørene og faa et Indtryk af, hvorledes Bønderne boede dengang, hvorledes der saa ud i Stuerne, i Køkkenet og Bryggerset. Om saadanne Ting giver en Skifteforretnings Dokumenter den bedste Oplysning, og til Eksempel vælger vi en af Egnens faa Selvejergaarde, Rasmus Pedersens i Aaskov, den nuværende „Aaskovgaard“ i Avnslev Sogns nordvestlige Hjørne.

I Efteraaret 1718 døde Rasmus Pedersen i Aaskov. Desværre eksisterer Skifteprotokollen for Nyborg Amt ikke for Aarene 1710-35, men paa Aaskovgaard opbevares endnu en Udskrift af Skifteforretningen, og skønt den er meget medtaget, og adskillige Blade mangler, giver den os dog saa mange Oplysninger, at vi tør bruge den som Kilde.

Men først nogle Ord om Gaarden selv og dens ældre Historie.

Der er i vor Tid to Gaarde i Aaskov, og det har der været i hvert Fald i de sidste 300 Aar. Men det sandsynligste er nok, at der oprindeligt kun har været een, og dens Jord er saa blevet delt i to Dele, maaske allerede i Middelalderen. I den Tids Skøder bruges Benævnelsen „en Gaard i Aaskov“, og det kunde jo nærmest tyde paa, at der var mere end en paa Stedet.

Navnet forklarer sig selv. Her har været Skov, og en lille Aa, omgivet af Engdrag, bugtede sig vel gennem Skoven. Engang i tidlig Middelalder har vel saa en Mand fundet Stedet egnet til Bosættelse og har bygget sig en Gaard i Udkanten af Skoven, ryddet store Partier af denne og taget Jorden under Plov. Der er endnu i vore Dage bevaret et Par Smaalunde med gamle Ege, de sidste Rester af den oprindelige Skov; tæt op til en af disse Lunde løber i et Engdrag en lille Bæk, sikkert den Aa, der har givet Stedet Navn.

Paa den ene Gaard, „Aaskovgaard“, har der i Middelalderen boet Adelsfolk, og foruden de almindelige Bindingsværkshuse har der nok været et saakaldt Stenhus, en Bygning, opført af brændte Sten; ved en Ombygning i 1881 fandt man nemlig under Gaarden Fundamenter af Munkesten.

Den første Ejer, vi kender, er Niels Bild, en Ridder af den kendte fyenske Slægt, som især hørte hjemme paa Ravnholt; han ejede i 1408 „en Gaard i Askou“.¹⁾

I et Skøde fra 1495 nævnes en anden Adelsmand, Urne Jepsen som boende i Aaskov; han hører til Slægten Algudsen fra Langeland; nævnes ogsaa 1498.

1554 omtales en Gaard i „Aaskouf“, som blandt meget andet Gods afstaaes i Magelæg til Kronen af fire Mænd af Walkendorff-Slægten.

Og 1607 afstaar Lage Urne til Sellebjerg en

En Selvejergaard paa .

Skiftet efter Rasmus

Gaard i „Avskouf“ (med Skov til 6 Svins Olden) til Kronen.

Efter det kunde det se ud til, at begge Aaskovgaardene er kommet under Kronen; men iøvrigt var de flere Gange i Handelen i 1600'erne, og det er umuligt at udrede deres Skæbne i Enkeltheder. Aaskovgaard blev i Statens Eje indtil 1718, mens dens Nabogaard i adskillige Aar ejedes af St. Knuds Kloster i Odense. En Tid skal den have hørt under Rørbæk, og Herremanden der spillede den bort i Kortspil en Aften; men saa blev den kort efter købt til Selveje af Bonden, der havde den i Fæste. Saadan fortæller man.

Aaskovgaard var i Svenskekrigens Tid fæstet til en Mand ved Navn Jep Lauritsen Hjort; i Synsforretningen over Kronens Gaarde og deres Tilstand 1660³⁾ siges det, at Gaarden er vel ved Magt, og Bonden har avlet 9 Traver Korn; det var endda en stor Høst; de fleste havde intet avlet det Aar, især fordi de manglede Sædekorn. Hans Gaards Brøstfældighed bedømtes 1662⁴⁾ saaledes, at der var nedbrudt 4 Fag Hus, og en Del af „Spænder, Lægter og Fodlænger“ trængte til Reparation; alligevel var den i helt god Stand sammenlignet med Egnens andre Gaarde, hvoraf mange laa hen som Ruiner.

Jep Hjort boede paa Aaskovgaard til sin Død c. 1688, og den overtoges derefter en Tid af Bonden paa Nabogaarden, Hans Justesen. Efter Matriklen 1664 var de to Gaarde hver sat til 18 Tdr. Hartkorn, men ved Matrikuleringen 1688 vurderedes Aaskovgaard til 10 Tdr. 7 Skpr. og den anden Gaard til 12 Tdr. 6 Skpr.

Hans Justesen og hans Kone, Anna Pedersdatter, døde begge i Efteraaret 1689. De efterlod sig 4 Sønner, Peder, Just, Jørgen og Hans; Boets Formue udgjorde kun 240 Rdlr., og naar Gælden var trukket fra, blev der 54 Rdlr. tilbage, som Sønerne skulde dele, saa det var ingen fed Arv, de fik. Den ældste Søn, Peder Hansen, overtog „Aaskovgaard“, mens den næstældste fik Nabogaarden.

I „Inkvisitions-Protokollen for Oberst Schack-Brockdorffs Rytterdistrikt i Byen 1692“⁵⁾ gives der følgende Oplysninger om Gaarden og dens Forhold. Den bestaar af 3 Længer, en nordre paa 17 Fag Hus, en søndre paa 12 Fag og en vestre Længe paa

Alber

omsen:

Pederik den Fjerdes Tid

Pedersen i Askov 1719

16 Fag, alle temmelig ved Magt. I søndre Længe har den indkvarterede Rytter, Magnus Wilchen, 4 Fag Bolig.

Besætningen bestaar af 6 Heste, 2 Køer, 2 Ungnød, 2 Kalve, 8 Faar og Lam og 2 Svin; efter Gaardens Størrelse skulde her være 2 „Bæster“ mere.

Sædvanlig Udsæd er 5 Tdr. Rug, 5 Byg, 3 Blandkorn, 2½ Havre og 1 Skp. Boghvede. Normalt avles 6 Læs godt Enghø og 6 Læs „Mosefoder“. Bonden „haver selv lidet Gjærdsel og Staur, haver og lidet Tørvekær. Faar Bageved ved Nyborrig Købing aarligen for Rbdlr.“

Peder Hansen karakteriseres ellers som „udygtig“ og halvt forarmet. Han faar Hjælp til Sædekorn og til en Hest af Kronen. „Hannem er fradød af Uheld og Mangel for Fodring 16 Bæster, 2 Køer og 2 Ungnød“, og desuden har han ligesom en Del andre Bønder paa Egnen været plaget slemt af Misvækst.

Peder Hansens Hustru hed Anna Rasmusdatter, og de havde 3 Sønner, Gregers, Rasmus og Hans. Da den ældste Søn, Gregers, var „vanfør udi Fødderne“, blev det Rasmus, der især maatte gaa Faderen til Haande ved Gaardens Drift. Den yngste Søn kom tidlig ud at tjene.

1712 døde Peder Hansen, og Rasmus Pedersen fik derefter Fæstebrev paa Gaarden. Ved Skiftesamlingen (dat. 21. Decbr. 1712) mødte paa Rytterdistriktets Vegne Regimentsskriver Anders Munch samt kst. Herredsfoged Henrik Kier og to uvildige Vurderingsmænd Laur. Hansen og Laur. Rasmussen af Skalkendrup. Der blev truffet den Ordning, at saavel Enken som den unge Fæster blev fri for at skifte foreløbig; de to Brødres Arv skal blive staaende paa Rente i Gaarden, som overlodes til Rasmus, efter at der forlods var udtaget kgl. Majestæts Tilgodehavende og Penge til Besætning, Sædekorn og Gaardens Brøstfældighed.

Hans Hansen med Tilnavnet Aaskov, Gaardmand i Avnslev, Bror til afdøde, beskikkedes til Værge for den yngste Søn, Hans, der tjente i København hos Geheimeraad Gjedde.

Stor Formue var der ikke i Boet; kun ca. 40 Sletdalere beregnedes der i Arv til hver, naar Omkostningerne var klaret.

Et Par Aar efter kom der Underretning fra Kø-

benhavn om, at Hans var død, kun ca. 20 Aar gammel, og i 1716 døde Moderen, Anna Rasmusdatter. De to Brødre, Gregers og Rasmus, indgik derefter 16/3 1716 en „Forening“, som gik ud paa, at Rasmus skulde vedblive som Fæster at drive Gaarden og eje alt Løsøre og Besætning mod til Broderen at udbetale 80 Sldlr. (= 53 Rdlr. 2 Skill.) og desuden give ham 1 Ko og 6 Faar.

Den unge Fæster synes at have været en dygtig og virksom Mand, som havde Held til at bringe det mest mulige ud af Gaardens Drift, saa der ikke alene kunde blive Penge nok til de offentlige Afgifter, men ogsaa en køn lille Sum at forvare i Pengeskrinet eller paa Kistebunden.

Og da det saa i Foraaret 1718 fra Prædikestolen blev kundgjort, at Kongen allernaadigst havde resolveret, at Ryttergodset i Nyborg Amt skulde sælges ved Auktion i Odense d. 5. April, begyndte Rasmus Pedersen at grunde over, om det ikke vilde være klogt at gøre Forsøg paa at blive Selvejer nu ved denne Lejlighed. Priserne vilde vel ikke i disse Krigstider bliver saa overhændig store, især da saa vældigt et Antal Gaarde blev udbudt paa een Gang, og desuden havde Kongen forordnet, at hver Gaard skulde opaaes for sig, af Hensyn til „de Bønder, som agter sig selv at købe“, og det halve af Købesummen maatte gerne henstaa, til den store Krig var endt.

Han talte med sin Broder Gregers om Sagen, og denne tilbød at laane ham nogle Penge til Hjælp. Saa tog han til Odense. Priserne var lave; mange Gaarde blev solgt for 30-40 Rdlr. pr. Tønde Hartkorn, og en Del var der slet ingen Købere til; det var især dem, der havde ligget hen i Aarevis efter Svenskekrigen, som f. Eks. Gaardene i Avnslev og Skalkendrup. Da Aaskovgaarden blev raabt op, var der flere Godsejere, som bød paa den, men Rasmus Pedersen fik dog til sidst Hammerslag paa den for 66 Rdlr. pr. Td. Htk. Det var ikke billigt Køb i Sammenligning med, hvad der ellers betaltes, men det viste sig steds under Auktionen, at de Gaarde, der havde lidt Skov, gik uforholdsmæssigt højt i Pris, og der hørte jo et Par Smaalunde til Aaskovgaarden. Forøvrigt var der foruden Manden her kun to andre af Nyborgegnens Bønder, som havde Raad til at købe deres Gaarde. Alle de andre fristede den mere eller mindre ublide Skæbne at blive Fæstere under Raschenberg, Skovsbo, Rørbæk eller andre af Egnens Herregaarde, men mange fik borgerlige Godsspekulanter til Herskab, og de var mest ilde faren.

723 Rdlr. og 24 Skilling blev Prisen for Aaskovgaard, og den første Part af Købesummen blev betalt kort efter Auktionen.

Alting tegnede tilsyneladende lyst og lykkeligt for den unge Fæster. Han var nu blevet gift (vistnok 1717) og sad som Selvejer paa sin store Gaard, en ung, energisk Mand, knap 30 Aar gammel.

Og saa kom han dog ikke til at sidde eet Aar ud som Gaardejer. I Slutningen af Aaret 1718 maa han være død, og vi kender intet til de nærmere Omstændigheder ved dette sørgelige Dødsfald.

Kort efter blev Skifteretten sat i Aaskov, og der

(Fortsættes Side 12)

Hans Alexandersen

Den 5. 11. 47 døde Hans Alexandersen, Vanggaard, Vester Sottrup, som var Formand for Sønderborg Amts Slægtsgaardssammenslutning. Foreningen har med ham mistet en af sine gode Mænd i Sønderjylland. Hans Færd var præget af gammel dansk Kultur, og der var Orden og Fremsyn i hans Arbejde. Han var født d. 12. 2. 1892 i V. Sottrup paa den Gaard, som hans Bror P. Alexandersen overtog. Datoer: Hejls Efterskole 1907-08. Askov hos Boesen Sommeren 1909. Derefter paa Vinding Højskole. Fra 1911-13 aftjent sin Værnepligt i Berlin ved et Garde-Regiment. Vinteren 1913-14 paa Dalum Landbrugsskole. Sommeren 1914 Elev paa Madsen-Mygdals Gaard „Manør Farm“ i England. Kom hjem i August 1914 og var med i Verdenskrigen til 1918 paa Vest- og Østfront. I November 1918 begyndte han sin Virksomhed paa Vanggaard, som

Familien Alexandersen

var hans Mors Barndomshjem, og som han allerede i 1908 under Faderens Formynderskab havde overtaget efter en barnløs Morbroder. 1. Juli 1920 gift med Kata Iversen.

I den Tid de to har arbejdet paa Vanggaard er der udført et stort kulturelt og nationalt Arbejde, og de har haft deres Andel i offentligt og politisk Arbejde. H. Alexandersen var Formand for dansk Samfund i V. Sottrup, Formand f. Sottrup A. Mejeri, Medl. af Sogneraadet, Næstformand i sønderjydske Mejeriforening, Medl. af Styrelsen for sønderjysk Smørekportforening og Foreningen til Bekæmpelse af Kvægtuberkulose. I Tilsynsraad for sønderj. Skoleforening. I Bestyrelsen for Dagbladet „Hejmdal“.

Gaarden overgaar til en Søn, der ogsaa har faaet den allerbedste Uddannelse. Til Foraaret 1948 har han endt sin Uddannelse paa Landbohøjskolen, og der er ingen Tvivl om, at dette Hjem fortsat vil værne om alt, hvad der er godt og dansk i vort Grænseland.

*Jens Jensen,
Soed.*

DANSK ANDELS GØDNINGSFORRETNING

LANDMÆNDENES EGEN
GØDNINGSFORRETNING

Hovedkontor:

Axelborg, København V.

Vanggaard ved Vintertide

A. Strange Nielsen

Strejftog gennem Allerslev Historie

Denne Kavalkade gennem Allerslevs Byhistorie skal kun beskæftige sig med et ringe Spand af Aar i Forhold til Byens Ælde. Naar Aaret 1666 tages som Udgangspunkt, skyldes det, at Byens Jord da for første Gang blev matriculeret. I dette Aar og ogsaa ved den næste Matriculering i 1683 bestod Allerslev (Voldborg Herred) af 11 hele og 6 halve Gaarde samt Degnejorden. Disse Gaarde blev 1683 drevet af 13 Gaardmænd. Roskilde Domkirke ejede 2 hele Gaarde, Duebrødre Kloster 2 halve, Universitetet $\frac{1}{2}$ Gaard, og Resten hørte under Lejregaard bortset fra Præstens Annexgaard og Degnejorden. Herskabet paa Lejregaard var den Gang Rentemester H. Müllers Datter, Fru Drude Müller, gift med Kancelliraad Thomas Fincke, der bl. a. kendes som en af Griffenfeldts Dommere. Desuden boede der i Sognet paa denne Tid tre Mænd, som hævdede sig betydeligt over de øvrige Beboere, men som alle var Gaardbrugere i Allerslev.

De tre ansete Mænd.

Hans Rafn var Herredsfoged over Voldborg Herred. Han boede paa en Dobbelt-Gaard, som laa, hvor nu Præsteboligen ligger. Af disse to Gaarde nedlagdes den ene ved Udskiftningen i 1794 og udstykkedes til Allerslev Huse. Den anden er nuværende Matr. Nr. 6, der udflyttedes 1807 efter en Ildebrand. Hans Rafn drev ialt $3\frac{1}{2}$ Gaard i Allerslev, og han ligger begravet i Midtergangen i Allerslev Kirke.

Ole Lauritzen Huulegaard boede paa Huulegaard, men drev desuden $\frac{1}{2}$ Gaard i Allerslev og Rorup Kirkes Jord, som senere blev Grundlaget for Bispegaardens Oprettelse. Huulegaard var en driftig og betydelig Mand. Han var „en af dem, der bygte Lejregaard paa Rentemester Müllers Befaling“, og var siden paa mange Omraader denne Gaards betroede Mand. Desuden var han Birkefoged ved Skjoldnæsholm Birk. Han ligger begravet foran Knæfaldet i Allerslev Kirke under Familiens store Ligsten. Hans Sønnens Datter var Arendse Huulegaard, som Johs. Ewald forelskede sig i — saa stærkt, at det fik afgørende Betydning for hans Liv og Digtning.

Mouritz Thygesen drev $1\frac{1}{2}$ Gaard samt Degnejorden og boede paa Universitetets Gaard, nuv. Matr. Nr. 7. Efter Hans Rafns Død overtog han yderligere en Gaard i Fæste, nuv. Matr. Nr. 12, og her blev Beboelsen udlejet til Degnen Thomas Schott. Mouritz Thygesen tog ogsaa Del i det offentlige Liv, idet han var Ridefoged ved Kornerupgaard 1665-90, nemlig i det Tidsrum, da denne Gaard ejedes af Dr. jur. Caspar Bartholin, som var gift med en Datter af Rentemester Müller. Mouritz Thygesen maa have været afholdt som

Ridefoged; thi efter at Gaarden var solgt, og det nye Herskab havde antaget ny Ridefoged, havde Fæsterne paa dette Guds Gang paa Gang Bud efter deres gamle Ridefoged, naar de havde Brug for en Værge eller Formynder.

Man faar et Indtryk af disse tre Mænds Stilling i Sognet ved at se paa, hvad de betalte i Ekstrasatser i Forhold til de øvrige Beboere i Sognet. Naar Lejregaards Ejer betalte 34 Rdl., betalte Ole Huulegaard 22, Hans Rafn 12 og Mouritz Thygesen 8, medens de almindelige Bønder betalte 1-2 Rdl.

Degnevæsenet i Allerslev.

Allerslev Kirke betjentes af Løbedegne fra Roskilde Katedralskole fra Reformationen til 1685, da den første Sædedegn Lauritz Jacobsen nævnes. Den fig. Degn Thomas Andersen Schott var her fra 1695 til sin Død 1705, hvorefter Henrich Fincke paa Lejregaard kaldede Oluf Jacobsen Lund til Degn samme Aar. Der havde hidtil ikke været nogen Degnegaard i Allerslev. Degnene maatte leje sig ind et Sted i Byen. Til Gengæld fik Degnen en vis Del Korn aarligt fra Herskabet paa Lejregaard. Da Ole Lund blev Degn i 1705, fik han „Brev“ paa Løjlighed i Gaarden nuv. Matr. Nr. 13, Taarnbjerggaard, og det ser ud til, at Schott ogsaa en Tid havde boet her. Imidlertid blev Mette Reedtz, som nu ejede Lejregaard, og Lund uenige om Degneboligen; men i en Sag, de førte herom, opnaaedes Forlig i 1714. Hun vilde have Husleje, hvorimod han paastod, at han var og altid havde været fri derfor, idet han mente, at Boligen hørte til Embedet. Det paavistes under Sagen, at den rette Degnebolig skulde være i Hovedsognet Osted, hvorfor Degnen til Paaske flyttede til Osted, men slap for at efterbetale Lejen og fik Ret til at føre Gødningen med til Osted. Lund er den eneste Degn, som boede i Osted, og han var Degn i 62 Aar, I 1757 indstævnedes han for Provsteretten i Pastor A. H. Trøjer i Osted for Opsætsighed og ringe Agtelse mod Præsten og for mangelfuld Embedsførelse. Præsten havde f. Eks. fundet over 100 Fejl i Kirkebogen. Lund fik en Bøde og maatte holde Vikar. Denne hed Conrad Krog, og da han i 1762 skulde have en Bolig, skænkede den daværende Besidder af Ledreborg et ham tilhørende Hus i Allerslev til en bestandig Degnebolig for Osted-Allerslev Menigheder. Da Krog ved Lunds Død i 1767 kaldedes til Embedet, fik Degnen igen saaledes sin Bolig i Allerslev. Efter Krog fulgte 1790 den sidste Degn Johannes Giessing, der hidtil havde været Degn i Nabopastoratet Rorup-Glim. Der foreligger et interessant Brev fra Giessing til den daværende Greve paa Ledreborg om at maatte faa Embedet i Allerslev. Det lyder:

Da Degen Krog i Allesløv har i Aftes forladt dette Timelige, saa ville Deres Højgrevelige Excellence naadigst erindre de til mine Svigerforældre samt min Kone og mig givne Løvter om, at jeg maatte succedere Krog; thi er jeg underdanigst bønfaldende, at jeg naadigst maatte nyde bemeldte Degnekald, hvorved mine fattige Omstændigheder kunde forbedres og jeg med Kone og Børn faae at-

ter Anledning til at takke og velsigne mit naadige Herskeb, som Hierren velsigne, beskiærme og lykسالiggøre i dette nye og mange paafølgende Aar udi ald Lykkeligt Velgaaende, udi saadan troehiertig Bøn og Ønske forventer en naadig Bønning.

Glim, d. 3. Januari 1790.

I Underdanighed

Johs. Giessing.

Samme Degn gjorde sig i 1812 uheldigt bemærket ved sin Optræden under en Gudstjeneste i Ledreborg Slotskapel. Den paagældende Dag havde Præst og Degn forinden haft Gudstjeneste i Osted, hvor Degnens Adfærd var noget usædvanlig. Paa Ledreborg naaede han ikke at komme, før Sengen før Prædiken var sluttet, og Præsten stod paa Prædikestolen. Giessing traadte ind — ikke ad den sædvanlige Vej, men gennem Døren fra Herskabets Gemakker. Han slog Døren haardt i efter sig og beholdt Hatten paa, mens han skraaede over Gulvet til Degnestolen, hvor han kastede Hatten. Han skar nogle sære Grimasser og pegede paa Præsten paa Prædikestolen; derefter rejste han sig og gik hen til Klokkeren, forlangte en Salmebog og fik Salmerne at vide. Medens Præsten prædikede, indtog han atter sin Plads og sang nogle Salmer, der tydeligt hørtes i Kirken, og samtidig slog han paa sin Snustobaksdaase. Derefter raslede han med sine Penge, som han gav sig til at tælle. Inden Præsten sluttede sin Prædiken, gik Degnen op paa Prædikestolen hos Præsten og hviskede noget til ham. Men da denne søgte at berolige ham og faa ham til at gaa ned igen, svarede Giessing: „Sludder! De faar ikke noget med mig at ræsonnere“. Mens Præsten senere messede, sang han Amen. Degnen blev indstævnet for Provsteretten, hvor han var meget modfalden og undskyldte sig med, at Tilstanden havde paasneget sig ham ved et Gilde. Han slap med en skarp Irettesættelse og en Bøde.

Annexgaarden,

som tilhørte Osted-Allerslev Sognekald, bestod som selvstændigt Landbrug til 1768, men allerede 1755 fik Grev Holstein ved kgl. Bevilling Tilladelse til at overtage Gaarden mod at betale Sognepræsten, hvad denne efter Fæstebrevet havde Krav paa. Meget tyder paa, at det var Annexgaardens Bygninger, der 1762 blev skænket til Degnebolig.

Som nævnt boede Herredsfoged Hans Rafn i en Dobbelt-Gaard. Ved Byens Udskiftning i 1794 nedlagdes den ene Gaard, og Jorden fordeltes til 25 Husmænd, som hver fik 3 Tdr. Land. Ved denne Lejlighed opstod Allerslev Huse, og den nuværende Sognevej til Osted anlagdes. Færdselen foregik tidligere ad den omtrent samtidigt nedlagte gamle Landevej Roskilde—Ringsted, hvis Forløb var saaledes, at den skar Huslodderne over. Nogle Husmænd byggede straks paa Jorderne, medens andre flyttede ud senere.

Slægtsgaarde i Allerslev.

Matr. Nr. 4, Søndergaard. Ejer: Jens Olsen. Slægtsgaard siden 1714.

Matr. Nr. 6. Ejer: Aksel Pedersen. Slægtsgaard siden 1773.

Matr. Nr. 9, Holmegaard. Ejer: Alfred Jensen. Slægtsgaard siden 1832.

Matr. Nr. 12. Ejer: Niels Pedersen. Slægtsgaard siden 1719.

Det synes, som om de gamle Slægter i Allerslev har vanskeligt ved stadigt at kunne fortsætte paa Gaardene. For ca. 25 Aar siden var de 10 af Byens 12 Gaarde Slægtsgaarde. Nu er der kun ovennævnte 4 tilbage, og af disse findes der kun Livsarvinger paa een.

Ved Aaen

laa Byens almindelige Jord, hvor Bystævnet sikkert blev holdt. Arealet er Tid efter anden blevet meget mindre; to Huse er nu opført her, og i den gamle Skoles Tid benyttedes Pladsen til Excercplads. Her kom ogsaa Byens Koner og lagde deres Tøj til Bleg. Overfor Pladsen paa modsat Side af Aaen, paa Højby Grund, ses endnu Resterne af det fordums Gadekær. Kreaturerne vandedes ved Aaen, saa der var egentlig kun Brug for Gadekæret i Tilfælde af Ildebrand, men saa maatte man ogsaa over Aaen efter Vand.

I Allerslev — som saa mange andre Steder — har Gaderne folkelige Navne, hør blot: Stenstræde, Plørestæde, Stormgade og Aaboulevarden.

Englænderne 1807.

Da Englænderne i 1807 holdt Egnen besat, havde de Kvarter paa Ledreborg, Lejr ved Højby og Lazaret i Allerslev Kirke. For at lette Forbindelsen til Højby fældede de en stor Eg ved Allerslev og lagde Stammen som Spang over Aaen paa det Sted, hvor der stadig er Spang og Sti mod Højby. Spangen kaldtes gennem mange Aar Engelskmændenes Bro. Da Stammen ikke længere kunde naa paa dette Sted, flyttedes den længere op ad Aaløbet og anbragtes ved den gamle Landevejsbro Harrevadsbro. Da den ogsaa blev for kort her, flyttedes den endnu højere op ad Aaløbet til Spangen mellem Egebjerggaards Jorder og Allerslev Huse; her laa den, til den blev for kort og udskiftedes af en Tømmer fra Byen. Han fik Stammen med hjem og lavede et Par Støtter af den til sit Slibestativ, og det staa endnu i hans Gaard. Den gamle Stamme var krum og laa over Aaen med Krumningen opad, saa man gik opad, indtil man naaede Midten og derefter nedad til den modsatte Aabred. Denne store, gamle Eg var sagtens en af de sidste Veteraner fra Stenaldertidens vældige Egeskove paa denne Egn. Navnet Egebjerg minder os stadig derom.

Englænderne holdt streng Mandstugt og tillod ikke Fraternisering med Befolkningen; derfor fik de ogsaa Ry for at have opført sig godt, og de efterlod sig ikke Afkom, hvilket ellers ikke er ualmindeligt med Besættelsestropper.

I Favrebrogaard (Matr. Nr. 2) var Konen alene hjemme, da Englænderne kom; hun blev bange og tog sin lille 1-aarige Dreng i Forklædet og løb over til Genboens.

Drengene paa Søndergaarden drillede Englænderne og tog f. Eks. Piberne fra dem. Saa løb Sol-

daterne efter dem og tog Piberne tilbage, men gjorde ellers ikke Børnene noget.

Der laa dengang et Hus op ad Kirkegaardsdiget, saaledes at Digtet dannede Husets ene Væg. Her boede nogle Folk, som havde en lille Dreng. Han løb ind paa Kirkegaarden til de engelske Soldater; men en Kaptajn tog ham ved Haanden og fulgte ham hjem, for at der ikke skulde tilstøde ham noget. Kaptajnen lod Forældrene forstaa, at han selv havde saadan en lille Dreng hjemme i England.

Det fortælles videre, at Englænderne engang skal have hængt et Par af deres egne Folk i de store Asketræer i det nordøstlige Hjørne af Kirkegaardsdiget som Straf, fordi de havde opført sig mindre godt. I Kirkebogen for Allerslev Sogn findes imidlertid ingen døde eller begravne Englændere paa denne Tid.

Pesthuset.

Da Koleraen rasede i 1853, skal denne onde Farsot ogsaa have hærgt denne Egn. Man byggede derfor et Bræddehus paa Favrebrogårds Jord paa et meget afsides liggende Sted. Herude blev Pestligene lagt, til de skulde begraves, og flere Lig skal have ligget her samtidigt. Huset blev heldigvis snart overflødig, og da det blev nedbrudt, var der meget godt Tømmer i det, og det købtes af Gaardmanden paa Munkedamsgaard, som brugte det til at bygge et Redskabsskur af, og Pesthusets Porte brugtes da, som de var. Skuret er først nedrevet i de senere Aar.

I Pesttiden var J e n s C h r. J e n s e n Sognepræst i Osted-Allerslev, og han red altid, naar han skulde rundt i Sognene. Han skulde f. Eks. engang besøge en syg, gammel Kone i Allerslev, men da han naaede hendes Hus og fik at vide, at hun havde Pest, turde han ikke gaa ind til hende. I dette og lignende Tilfælde sagde Folk om ham, at han var bange for Døden. Naar han paa Kirkegaarden skulde kaste Jord paa en pestdød, stillede han sig altid saaledes ved Graven, at Vinden bar fra.

VERSET

Se os, her ligger vi jordløse, smaa;
Konge-Vejs Kusken paa Hestene skynder —
Vandrer! ifald du vil Livet forstaa:
lyt til de Sange, som Hytterne nynner!

Her blev vi kastet paa bedste Beskub,
langs med den Aare, som Byerne nærer;
intet vi ejer: med Rub og med Stub,
slugt har os Byen, som alting fortærer.

Intet? — Jo nok: Gennem Slægterne hen
arved vi Pligten til Smaaafolk at være,
arved med Trykket paa Nakken igen
Retten og Evnen til Byrden at bære.

Af Drachmanns „Hytternes Sang“.

Danmarks sidste Kæltring eller Natmand

„Kjælle Kaspar“, der døde for 25
Aar siden, var den sidste af Jyl-
lands mærkelige Natmandsfolk

Musæumsinspektør H. P. Hansen i Herning er den, der bedst kender Efterretningerne om det gamle jydsk Omstrejferfolk „Kæltringerne“ eller „Natmandsfolkene“, der navnlig hørte til paa Viborg-Herningegnen paa Blichers brune Hede og i Vestjylland. Han har gjort mange omhyggelige Studier i deres Færden. Han har gjort Rede for deres Arts-Afstand fra Zigøjnere og Taterne, givet Prøver paa deres mærkelige Sprog, et Kaudervælsk „Kjæltringssproget“, hvis Gloser for en Del stammer fra tysk „Rotvælsk“, og han fortæller om „Kjælle Kasper“, der var Danmarks sidste Kæltring og den sidste, der talte Kæltringsproget.

Kjælle Kasper var født i Rind ved Herning i 1841. Gennem 200 Aar har Musæumsinspektør Hansen kunnet spore hans Slægt, typiske Natmandsfolk, der dels har ernæret sig ved det foragede Natmandsarbejde som Flaaning af selvdøde Kreaturer, Fejning af Skorstenene — og i ældre Tider som Bødlens Hjælper — ved Siden af, at de spaaede, tiggede og stjal.

Kasper var som ung „en bown Karl“, og da han kun sjældent brugte sine Kræfter, holdt han sig godt gennem Aarene. Hans største Lyst var at strejfe om med et eller et Par Kvindfolk og sine Hunde, og som sin Moder An Mari Tænd eller Skree An Mari var han meget dygtig til at tigge.

Som ung Knægt gik han engang rundt og tiggede „Seerow“ (Sæderug) til sin Mor — skønt hun ingen Jord ejede og derfor heller ikke kunde have Brug for Sæderug. En Vinterdag gik han fra Gaard til Gaard for at tigge Halm. „Det er saa hardt at ligge paa bare Lyng“, sagde han. Saa fik han et stort Halmknippe, men udenfor Gaarden holdt en Vogn med et lille Læs Halm — det var en af Kaspars Bekendte, der var i Bekneb for Foder til sine Dyr.

Han tiggede ogsaa Uld og Æg, som han solgte til en eller anden Købmand for Brændevin — han var nemlig langt fra at være Afholdsmænd. Han fiskede langs de fiskerige jydsk Aar og levede et herligt Friluftsliv, naar han ikke sad i „Nøkklokes“ (Arresten). Det hændte nemlig, at han engang imellem blev sat fast for Løsgænger, Betleri og Smaa-tyverier.

I Aarenes Løb boede han rundt omkring, snart i Rind, snart i Snebjerg og snart i Herning. Et Aar stod der et Hus ledigt i en Udkant af Rind. Det opdagede Kjælle Kaspar, og saa okkuperede han en skønne Dag Huset. Da Ejeren kom, var der ikke Tale om, at Kaspar og hans Hof vilde rykke ud fra Huset. Saa henvendte Manden sig til Sognefogden, Pæ Fejerskov i Rind. Da Peder kom, hilste han pænt paa sin „Sowner“ og bad ham rykke ud af Lejligheden.

Nej, det var der aldrig Tale om. Kaspar vilde blive. „Ja, saa maa a jo sæt dæ ud mæ Majt“, sagde Sognefogden, der var en bomstærk Mand, selv om han nu var halvgammel. — „Sæt mæ ud?, trower du, the do kan det?“ spurgte Kasper tvivlende. — „Ja“, svarede Per Fejerskov, „a ka da prøv“.

Udenfor Huset laa en stor Sten, som Kasper med Nød og næppe kunde løfte — han kunde godt lide at prøve sine gode Kræfter paa den Slags. Saa siger Kasper til Sognefogden: „Ka do løwt den?“ Kunde Sognefogden ikke løfte Stenen, saa var Kasper sikker paa, at han heller ikke kunde sætte ham ud. Per Fejerskov tog da om Stenen og smed den hen til en Side, rejste sig op og saa vist paa Kasper.

Da kapitulerede Kjælle Kasper, idet han sagde: „A fløtter — lig mæ det sam“.

Som ungt Menneske tjente Kasper hos en Mand i Birk. I Gaarden havde de en Hest, der vilde klemme Folk, som kom op til den i Baasen, men Kasper sagde blot til den: „Det er Kasper“, naar han vilde op til den, og saa stod Dyret ganske roligt.

Det var der ingen, der kunde forstaa. Men Kasper kunde jo mere end sit Fadervor, saa der var nok lidt Hekseri med i Spillet. Hemmeligheden var imidlertid den, at Kasper blev klemt, saa han skreg, da han første Gang gik op til Dyret. Næste Gang tog han en Syl med sig, og da Dyret atter klemte til, stak han Sylen godt op i Siden paa den. Det glemte Hesten aldrig, og derfor opgav den sine Kunster overfor ham. Fremtidig kendte de to hinanden.

Det hed sig, at Kasper kunde faa ethvert Kvindfolk til at følge sig, og den Tro holdt sig, selv da han var op mod de 80 Aar. Hans „Majj“ var kommet paa Sygehuset i Herning, og da han gik op for at se til hende, flygtede alle de unge Sygeplejersker straks — de vilde intet risikere —, og de sendte deres ældste Kollega i Ilden.

Museumsinspektør H. P. Hansen spurgte ham engang, hvorledes han bar sig ad med at faa Hunde og Kvinder til at løbe efter sig. Han svarede, at det var en let Sag, man skulde bare være gode imod dem. Men lidt efter føjede han til, at de ogsaa undertiden skulde have Prygl. — „Fik din sidste „Kone“ ogsaa Klø?“ spurgte H. P. Hansen. — „Nej, de behøve hun et“, svarede han.

Hvor mange „Koner“ han havde, vides ikke. Det var vistnok en syv-otte Stykker, men han var kun rigtig gift een Gang, og det var med Mæt Katrin Abrahamsdatter af „Swineslægten“ — en af Natmandsslægterne. Det gik godt en Tid, indtil Kasper fik en ustyrlig Lyst til en Kone, man kaldte An Vind. Med hende løb han Landet rundt i mange Aar, indtil han fik fat paa en ny „Majj“.

Da Kasper blev gammel, kom han paa Rind Fat-tiggaard, hvor han havde det godt og befandt sig særdeles vel. Her døde han i 1923, og det er saaledes nu 25 Aar siden Danmarks sidste Natmand eller Kæltring satte Punktum for dette mærkelige Folks endeløse Vandringer over den brune Hede.

Cimber.

Forenings-MEDDELELSER

Da Foreningens juridiske Konsulent, Hr. Sagfører, cand. jur. M. Hesselbjerg, gratis har stillet et mindre Oplag af hans i sin Tid udgivne Bog „Slægt og Jord“ (En landbrugspolitisk Studie) til Raadighed for Foreningens Medlemmer, kan Bogen mod Indsendelse af Forsendelseporto 60 Øre i Frimærker rekvireres paa Foreningens Kontor saa længe Oplag haves.

En Selvejergaard paa Frederik den Fjerdes Tid

(Fortsat fra Side 7)

skulde nu foretages den lovbestemte Vurdering af Gaardens Formue og Gæld, saa Arven efter afdøde kunde fordeles retfærdigt.

Den ældste Broder, Gregers, hævdede overfor Skifteretten „efter mundtlig Beretning at have tilgode herudi Stervbogen efter hans Salige Forældre tillige med hvis han sin Broder, Sal. Rasmus Pedersen, har laant til at betale den 1ste Termin med paa Gaardens Køb, ialt den Summa 200 Rbd.“

Men da han ingen Papirer har paa sit Tilgodehavende, som Enken iøvrigt nægter at kende noget til, og da der jo i 1716 var skiftet mellem ham og Rasmus, kunde Retten ikke tage Hensyn til hans Krav.

Derefter følger saa Taksationsforretningen, og det er den, der interesserer os mest her. Om Gaardens Beboere ved vi jo desværre kun det lidet, som foran er fortalt; derimod giver det Skiftedokument, der som før nævnt endnu findes paa Aaskovgaard, os et helt godt Billede af de indendørs Forhold, hvorunder Folkene levede. Vi vil ikke skrive det af Side for Side, men ordne Stoffet paa den mest naturlige Maade, saa Billedet bliver saa klart, som det kan, udfra disse lange Lister over Indbo og Løsøre.

Vi begynder med Dagligstuen („dend daglig Stue“), det almindelige Opholdsrum for hele Familien, sandsynligvis en stor Stue med Bjælkeloft og Lergulv, med en Dør ud til Bryggerset og en anden op til „dend store Stue“. Ved Vinduerne ud til Gaarden stod det sædvanlige store Egetræsbord med „lukket“ Fod, d. v. s. Bordfoden dannede nederst en Kasse, som man kunde hvile Benene paa, naar man sad paa de to Fyrrebænke, der løb langs Bordets Langside og for Bordenden. Heroppe i Krogen var sikkert det ene af Stuens 2 Skabe anbragt; det andet ogsaa med Laage og Laas for, var Kandeskabet, som rummede nogle af Gaardens Krus og Kander (et rødt, et blaåt og et hvidt Sten-tøjskrus med Tinlaag og 3 „Studsglas“, Brændevinsglas paa tyk, lav Fod).

Under Kandeskabet stod en stakket Fyrrebænk. Ved den anden Langvæg var der et Egetræs-Senge-sted med Himmel over og kulørte Omhæng til at trække for. Ure nævnes ikke nogen Steder i Stuerne; de var endnu sjældne i Bøndergaardene. Endelig fandtes der en beslagen Halvkiste af Egetræ og 6 Stole, nemlig 2 høje „Bagstole“ (Lænestole), 2 lave og 2 med drejet „Bagsmecke“ (drejede Tremmer i Ryggen). Endelig 3 Hylder, hvoraf maa-ske den ene var en Tallerkenrække oppe under Loftet; der var paa Gaarden 15 Tintallerkener af „Mangut“ (Mænggods; en Legering) og 12 af Kron-tin, foruden 2 Fade og 2 „Salsircher“ (smaa runde Fade) af Mænggods og 4 store af Krontin, det bedste og dyreste engelske Tin.

I „den store Stue“ var der to store Borde: et Egebord paa aaben Fod med 4 drejede Piller og et andet Egebord „med Egeblad“ paa aaben Fod. De har sikkert staaet langs Vinduerne, under hvilke der iøvrigt fandtes en Gaasebænk med 5 Rum.

Af Stole var der i Stuen 2 høje Ege-Lænestole og 2 andre høje „Bagstole med sorte Platter bag paa Smecken“⁹⁾ Paa Langvæggen modsat Vinduerne, altsaa sikkert Væggen ud mod Haven, maa vi tænke os Stuens 2 Senge anbragt: „1 Egehimmel Sengestæd med Sorte drejed Stabler“, og „1 himmel Sengestæd af Eeg med drejed Eskestabler“.

Af Kister nævnes kun een, en anstrøgen, beslaaen Fyrrekiste.

Omve omtales ikke i nogen af Stuerne, men den „Jern-Vindovn med gammel Tud dertil“, som staar i Listen over Jernsagerne, har utvivlsomt staaet i Dagligstuen. Bilæggerovne, der jo ellers paa den Tid var de almindeligste paa Landet, findes ikke; derimod nævnes et stort Jern Fyrfad; det har vel gjort Tjeneste ved Opvarmning af Storstuen, naar den skulde tages i Brug.

I „det lidet Kammer ud til norder Side ved samme Stue“ var der en gammel Himmelseng af Fyrretræ, en Langbænk, en Bagstol „uden Bund“, en gammel lav Bagstol, Spinderokke og en Vinde, samt 19 Sibøtter.

I dette Kammer har sikkert Brødrenes gamle Bedstemoder boet; deres Mormoder, Anna Pedersdatter; det hedder i Skiftet, at hun er lige død efter i flere Aar at have ligget syg; og hvad hun efterlader sig, nemlig Sengen, en Kiste og nogle gamle Gangklæder, maa Gregers faa, mod at bestikke hendes Begravelse.

Der har nok været et Bord herinde ogsaa; det er maaske det ene af de to, der stod inde i Storstuen, hvor der jo har været god Brug for Borde nu i Anledning af Begravelserne. Værelset er paa Vej til at blive Pulterkammer; det tyder den kasserede Stol og de 19 Sibøtter paa.

Det sidste Værelse, som nævnes, er Pigernes Kammer, der næsten er tomt; her er kun en gammel, lav Stol og en „gammel, ubrugelig Spinderok, som duer intet“.

Derefter vil vi, inden vi gaar ud i Bryggerstet, se lidt paa, hvad der ellers fandtes i Stuerne af Ting, som ikke uden videre kan stedfæstes.

Hvad først Sølvstøjet angaar, da mangler Begyndelsen af Listen derover; men der nævnes til sidst nogle Skeer med den salig Mands og Hustrus Navne og Aarstallet 1717, og 2 med Bogstaverne A. R. D.⁷⁾ og Aarstal 1715.

Saa er der nogle Lystestager: et Par af Tin, en liden Messing-Stage, „en ditto udhuggen“ og „et Par gammeldags høje Messingstager“.

Til Opvarmning har tjent — foruden det tidligere nævnte store Jern-Fyrfad — et lidet af Messing og et Fyrbækken af samme Metal, det sidste maaske til at lune Sengene op med om Vinteren.

Oppe under en Bjælke har „Flinten“⁸⁾ vel haft sin Plads; og den Kaarde med Messingfæste og Gehæng dertil“, som nævnes, har maaske hængt inde over en af Sengene, som det f. Eks. var Skik paa Sjælland; saa var den ved Haanden, hvis der en Nat ufornodentlig skulde blive Brug for Vaaben.

De store Senge har ikke været lukkede Alkover, men de sædvanlige Omhængssenge, og der omtales 5 Sæt Omhæng af forskelligt Stof og desuden nogle „Tækker“, Sengetæpper til at brede over Dynerne:

a. „Et grønt Raskes“⁹⁾ Omhæng, bestaaende af 4 Stykker og en Kappe med grønt hjemmegjort

Tække til, altsammen kantet med gult Blanklærred.

- b. et trykt Lærreds-Omhæng, bestaaende af 3 Stykker, Kappe og Tække af samme Slags.
- c. 3 Stykker linned, stribet Omhæng til en Seng med Kappe og et Tække til.
Nok et ditto Sengetæppe.
2 linnede Sengedækkener i Gaaseøjne-Mønster.
1 blaat Hvergarms („huerchens“) Sengedækken.
- d. et blaat, hjemmegjort, uldent Omhæng af 3 Stykker og en Kappe med Dækken til.
- e. et linned Omhæng i Gaase-Mønster, bestaaende af 4 Stykker og 1 Kappe.“

Endelig laa der i en Kiste 4 Alen graat Hvergarn med sorte og gule Striber, vel sagtens en Rest af et Omhæng.

Listen over selve Sengetøjet er ufuldstændig, her mangler et Blad eller to; men noget faar vi dog Besked om. I „den forseilet Kiste“ laa en „Hoveddyne“ med blaa stribet Bolster og en blaastrøbet hjemmegjort Olmerdugs¹⁰⁾ Hovedpude. Og et andet Sted fandtes 2 grønne Klædes-Hynder, udsyede med Blomster, 1 gammel rød Vadmel-Hynde og 1 blaa hjemmegjort Hynde med uldne Fryndser om, samt 2 Kalveskinds Hynder, den ældgamle Form for Sengetøj.

Saa er der en Del Lagener: et Par fine Hørgarns af 2 Bredder, 4 Alen lange og dertil et Par Kramlærreds Pudevaar med Kniplinger. Til daglig Brug 4 Par Blaargarns-Lagener, „1 Par dito i Pigernes Seng og 1 Par grove dito i Karlens“. Og desuden 1 Par Hørgarns Pudevaar med Kniplinger, 2 Par uden Mellemværk, 1 Par Blaargarns og „1 gammelt umage Pudevaar med gamle Kniplinger“.

Til Gildesbrug havde man 2 store Duge: en Hørgarns Drejlsdug, 4½ Al. lang, og en paa 5 Alen af Blaargarn med Bygkornsmønster i, begge naturligvis vævede i 2 Bredder, som blev syet sammen.

I en Kiste laa der 3 Stykker hjemmævvet Lærred, et paa 8 Alen og to hver paa 16 Alen.

Kun eet eneste Haandklæde omtales: „et gml. smalt Haandklæde med Fryndser“, vel sagtens i Trendefletning.

Af særlig Interesse er Fortegnelse over „dend salig Mands Gangklæder“; her gives der os meget værdifulde Oplysninger om, hvorledes den østfynske Mandsdragt saa ud for 200 Aar siden.

Rasmus Pedersen havde til Gildes- og Højtidsbrug en fin, ny „Kjol“ af graat Klæde (vurderet til hele 5 Rdlr.; ligesaa meget som en god Malkeko kostede dengang); det var en meget langskødet Frakke af Facon omtrent som en „Diplomat“, men med rund Krave. Dertil har sikkert hørt en Vest af Skind med 36 Sølvknapper i og et Par Knæbenklæder af Skind, sandsynligvis Hjorteskind, med Sølv-Knæspænder paa. Paa Benene havde han hvide Strømper og Sko med Jernspænder eller Støvler. Paa Hovedet enten en sort Hat eller „en gammel sort, foret Hue“. Af Undertøj nævnes kun 2 Hørgarns Skjorter. Skjorten sammenholdes i Halsen med en Sølvknap.

(Fortsættes i næste Nr.).

¹⁾ Erlev Repert. diplom., 4999. ²⁾ Kronens Skøder. I. ³⁾ Komm. af 30. Aug. 1660. (Rigsarkivet). ⁴⁾ Claus Rasch's Syn over Nyborg Slots Krongods Febr. 1662 (Tingbogen). ⁵⁾ Landsarkivet. ⁶⁾ Smækken = Stoleryggen. ⁷⁾ Anna Rasmusdatter, Brødrenes Moder. ⁸⁾ Bøsse med Flintestenslaas. ⁹⁾ Rask = glat uldent kipret Tøj. ¹⁰⁾ Olmerdug = tæt vævet Tøj af Hørgarn og Bomuld.

Gamle danske Egetræsgaarde

(Fortæet fra Omslagets 2. Side)

I Hedeby i Sydslesvig har Udgravningerne bragt Bulplanker og notede Hjørnestolper for Dagen, og de stammer helt tilbage fra Vikingetiden. Ogsaa gennem Fund fra Sverige lader Bulhuskonstruktionerne sig føre tilbage til Oldtidens Slutning, og alt synes at tale for, at de er endnu ældre. Arkitekt Mogens Clemmensen har i et smukt og meget indgaaende Værk om gammel dansk Træbygningskunst paavist, at Bulhuse forekommer baade i Europa og Asien og nævner, at Bulhuse findes hos et primitivt Folk, der beboer Øerne Vuvulu og Aua ud for Nordkysten af Ny Guinea.

Bulhuse findes endnu i Brug hist og her i Danmark. Ved Grønninghoved Strand ved Skamlingsbanken findes saaledes en Bullade ved Peter Madsens Gaard, og ligeledes findes der en ved den gamle Tyrstrup Præstegaard ved Christiansfeld, men da man maa gaa ud fra, at Folk i Almindelighed ikke kender Bulværkskonstruktionen, skal ganske kort fortælles lidt om, hvorledes Konstruktionen er.

Den bestaar ligesom i almindelig Bindingsværk af nogle lodrette Egestolper, men i Stedet for Mursten eller Lervægge mellem Stolperne er der her brede, vandrette Egeplanker, der er notet ind i Stolperne og ligeledes notet sammen, saaledes at alle Sammenføjninger er saa tætte, som Trævægge, der er udsat for alt Slags Vejrlig, nu engang kan blive. Medens der i Bindingsværk er mange vandrette og skraatstillede Stolper, er der i Bulhuse kun lodrette Stolper.

Arkitekt Mogens Clemmensen fortæller i sin Bog, at de primitive Øboere paa Vuvulu lever paa et fuldkomment Stenaldertrin, og deres eneste Værktøj er en primitiv Økse dannet af Tridaena-Muslingens Skal. Med denne Økse fælder de Træer, udhuler Baade, glatter Stolper og Vægplanker i deres Træhuse, der bestaar af firkantede, omhyggeligt tildannede Hjørnestolper, i hvis Sider der er Taphuller til Vægplankernes Ender, som fastholdes af Træsnagler i firkantede Taphuller i Stolper og Planker.

Arkitekt Clemmensen slutter heraf, at naar disse

Folk kan bygge saadanne Huse, saa kan der ikke være noget i Vejen for, at Stenalderfolkene i Danmark kan have bygget Bulhuse — og jeg tror, man kan roligt gaa ud fra, at de ogsaa har gjort det.

Derved faar vore faa bevarede Bulhuse en Historie, der peger helt tilbage til Stenalderen, og de har derfor meget at fortælle os om vore Fædres Liv gennem Tusinder af Aar.

Ganske vist er der aldrig paa danske Oldtidsbopladsder fremdraget Rester af Træhuse. Alle de Huse, der kendes, er Huse med Græstørvægge og undertiden med en Vægfoed — Syld — af Sten. Fundene, der hovedsagelig stammer fra de skovfattede Egne i Nord- og Vestjylland, tilhører alle den ældre Jernalder, og det er jo muligt, at disse Huse paa Grund af Jernalderens fugtige Klima har været særlig praktiske og derfor har fortrængt ældre Trækonstruktioner.

Det er imidlertid næppe rimeligt. Mere sandsynligt er det, at vort Kendskab til Hustomter paa Øerne og i Østjylland skyldes andre Aarsager. Primitive Træhuse forsvinder, hvis Fodtræet lægges ovenpaa Jorden uden Stensyld, praktisk talt fuldstændigt. Træ har jo ogsaa altid, selv efter at det ikke mere egner sig til Tømmer, stor Værdi som Brændsel, og gammelt Hustømmer er derfor sandsynligvis gaaet op i Luer.

Alt dette er kun Sandsynlighedsberegninger. Overfor Realiteterne staar vi derimod, naar vi betragter Værktøjet, og her kan vi ikke andet end forbavses over det fortræffelige, stærkt specialiserede Værktøj, der foreligger fra den nye Stenalder: Savblade, Retøkser, Tværøkser, Huløkser, Retmejsler, Hulmejsler, Bor, Skrabere o. l., der fortæller os, at Stenalderfolket forstod at arbejde med Træ, og at de kunde lave fint og solidt Tømmerarbejde.

Disse mangeartede Træbearbejdningsredskaber viser, at man i Stenalderen her i Danmark har haft en højt udviklet Træbygningskunst. Det praktiske Bevis for Stenalderredskabernes Anvendelighed har Kammerherre Sehesteds Forsøg for Aar tilbage jo vist, da han med disse Redskaber lod bygge Bjælkehuset ved Broholm.

Østifternes Land-Hypothekforening

Gyldenløvesgade 3

København V

yder uopsigelige 2. Prioritetslaan til 4 % Rente

i Landejendomme og Beboelsesejendomme paa Landet i Østifterne

Kurs for Tiden 101 $\frac{1}{4}$